

SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

BİRİNCİ BÖLÜM ÜÇÜNCÜ KISIM
BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

Kavram

- Emeklilik sisteminin temel felsefesi, **gelecekteki tüketimi desteklemek** için **bugünden tasarruf sağlamak** ve bunlarla uygun yatırım yapmaktır.
- Yani emeklilik bireylere; üretken orta yaşlı çağlardan **daha yaşlı yıllara tüketim olanaklarını transfer etmek** için imkân sağlamaktadır.

- Bu sistemle; çalışan kesimin, ücretli istihdama ayrıldığı **yaşlılık dönemlerinde**, doğması **muhtemel mali kayıplarının iyileştirilmesi ve önlenmesini amaçlamaktadır.**
- Dolayısıyla sistem, yaşlılık zamanında çalışamayacak duruma gelenlere yönelik olarak ortaya çıkmıştır.

- Kurumsal düzeyde emeklilik ödeneklerini tanımlamak da mümkündür.
- **Emeklilik ödeneği**, çalışanların doğruluk ve dürüstlük gibi arzu edilen özellikleri göstermeleri şartıyla ödenecek **ertelenmiş ücretleri** olarak tanımlanabilir.
- Pek çok ülke, emeklikte ödenek sağlayan planlara/hesaplara sahiptir.
- Bu planlar/hesaplar genelde **üçüncü ayakta yer alıp**, çalışanlara yönelik olarak öncelikle devlet tarafından sağlanmakta, ayrıca **zorunlu ya da gönüllü olabilen türleriyle özel emeklilik şirketleri tarafından tedarik** edilmektedir.

- **Zorunlu ya da gönüllü** olarak uygulanabilen emeklilik planlarından/hesaplarından biri de **bireysel emeklilik sigortalarıdır.**
- **Hayat (Can) sigortaları kapsamında** yer alan bireysel emeklilik sigortaları, aktif çalışma süresinde **çalışanların tasarruflarını uzun vadeli yatırıma yönlendirerek,** emeklilik yaşantılarında **yaşam standartlarını koruyabilecekleri bir gelire sahip olmaları için** kurulan bir sistemdir.

- Bu sistemle, bireylerin gelir elde ettikleri dönemde **düzenli** olarak **tasarrufta bulunmaları**, yatırıma yönlendirilen tasarruflarıyla birikim oluşturmaları ve **emeklilikte gelir elde etmeleri** sağlanmaktadır.
- Çeşitli ülkelerin sigorta sistemlerinde bireysel emeklilik, bir **sistem**, bir **plan** ya da bir **hesap** adıyla ifade edilmektedir.

- BES'e duyulan ihtiyaç üç farklı nedene dayandırılabilir.
- Bunlar,
 - bireyin rasyonel davranışlar sergilemeyeceği,
 - özel tasarrufların teşvik edilme gerekliliği,
 - çalışanların işverene karşı güven duygusunu sağlanması şeklinde sıralanabilir.
- Gelirin yeniden dağılımı gibi ekonomik ve sosyal güvenlik sağlamaya dayanan bu amaçlar, kamu kesimi için önem taşıyan faaliyetlerdir.

- Özellikle yaşı bireylerin, kendi temel ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli kaynaklara sahip olmasını sağlamak, sosyal yükümlülüğü üstlenmekle eşdeğerdir.
- Sosyal yükümünü yerine getirmek amacıyla devlet, emeklilik hakkını düzenlemesindeki temel sebep, birçok vatandaşın emeklilik zamanlarına yönelik ileri görüşlü olamayışı ve yeterli kaynağı biriktirmediği inancına dayandırılmıştır.
- Yani kişiler her zaman rasyonel değillerdir.
- Bu nedenle **devlet**, çalışanlarını bazen zorunlu bazen de gönüllü yollarla tasarruf yapmaya yöneltir.

- Bireysel emeklilik sisteminin **varlık nedenlerinden** bir diğeri, **özel tasarrufların teşvik edilmek istenmesi**dir.
- Ekonomik teorilerin işaret ettiği üzere; **ülkeler sermaye oluşumu**, bireyler ise yaşamlarında kazanç sağlayamadıkları dönemler için gelir artışı sağlayacak tasarruflara ihtiyaç duyarlar.
- **Vergi kredileri ve vergi ertelemeleri** gibi çeşitli teşvikler kullanarak ya da zorunlu katkı tutarları belirleyerek ülkeler, **tasarruf oranlarını arttırmak** için vatandaşları teşvik etmek isterler.

- Günümüzde hacmi artarak gelişen emeklilik programlarının daha da önem kazanması yaşlanan nüfusun oluşturduğu popülasyonun büyüklüğü ile açıklanabilir.
- Sırasıyla; bu popülasyonun oylama gücü, yaşam sürelerinde yaşanan artışlar dolayısıyla kamusal emeklilik programlarının yaşadığı mali baskı, mali baskının kamu harcamalarında yarattığı ve açıkça gözlenen artış buna bağlı olarak kamu harcamalarının azaltılarak özel tasarrufların arttırılması yanında uluslararası baskılar, özel emeklilik programlarının önemini daha da arttırmaktadır.

- Son olarak BES, **şirket çalışanlarının kaygı duymadan emekli olmasını teşvik edecek bir mekanizmadır.**
- Yani sistem, çalıştığı **işverenine** karşı, çalışanlara **güvence ve iş tatmini sağlayan** başka bir amaca da yönelmektedir.
- Sosyal güvenlik sistemi kapsamında sunulan emeklilik programlarında yer alan erken emeklilik yerine, yaşlılık döneminde çalışmayı teşvik etmesi BES'in önemli bir özelliğini yansıtmaktadır.

Bireysel Emeklilik Sisteminin Gelişimi

Bireysel Emeklilik Sisteminin İlk Uygulamaları

- Bireysel emeklilik sistemlerinin çoğu, sosyal güvenlik sistemlerinden ya da ulusal emeklilik sistemlerinden türemiştir.
- Sistem, 1889 yılında Almanya Başbakanı **Bismarck** tarafından oluşturulan yaşlılık sosyal sigorta programından türeyen ve günümüzde geniş uygulama alanı bulan modern bir müessesedir.

- Ancak BES'in ilk uygulamaları **Bismarck modeli** **öncesine** dayanmaktadır.
- Bilinen ilk BES'in **1375 yılında Londra'da, "Gulf of St. James at Garlekhithe of London"** adıyla oluşturulan fon aracılığıyla uygulandığı ifade edilmektedir.

- Bu gelişmeyi takiben daha sonra sırasıyla; Amerika'da 1636'da askerlere yönelik emeklilik planları tasarlanmış, Birleşik Krallık'ta **1793'te özel emeklilik teşvik edilmeye çalışılmış**, 1862 yılında **Avustralya'da bir özel emeklilik fonu oluşturulmuş**, 1874 yılında Kuzey Amerika'da modern emeklilik kurumunun temelleri atılmış, **1875 yılında** yine ABD'de BES'in ilk uygulamaları tesis edilmiştir.

- Her ne kadar bireysel emeklilik sektöründe bu gelişmeler meydana gelmişse de, sistemin; Bismarck sosyal güvenlik reformlarının gölgesinde kaldığını söylemek mümkündür.
- I. Dünya Savaşı sonrası, özellikle 1929 İktisat Buhranı sonrasında, ABD Başkanı **Roosevelt tarafından önerilen ekonomik tedbirlerle** sistem, yeniden **önem kazanmaya başlamıştır.**

- 20'inci yüzyılın ilk yarısında toplum üzerinde; (sosyal güvenlik sisteminin tüm fonksiyonlarının toplumun her kesimine sağlandığı anda,) artık sosyal devlet ilkesinin yerine getirildiği düşüncesi hâkim olmuştur.
- Özellikle II. Dünya savaşı sonrasında **1970'li yıllara kadar, işverenlerce katkı paylarının ödendiği emeklilik sistemleri**nde hızlı bir gelişme yaşanmıştır.

- Küreselleşmenin etkisiyle, 1970'li yılların ortalarından itibaren yaşanan **(OPEC petrol) kriz/i**, kamu sektörünün bu alandaki rolünün daraltılması yönündeki düşünceleri ortaya çıkarmış ve özel sektörün bu alandaki payında artışa sebep olan *reformlar gerçekleşmiştir*.

- Refah göstergelerinden biri haline gelen sosyal güvenlik sisteminde yaşanan sorunların giderilmesine yönelik ilk olarak, **emeklilik yaşının artırılması**, buna karşın emeklilik **ödeneklerinin düşürülmesi** ayrıca **çalışanların daha çok prim ödemesi** gibi çözüm arayışları geliştirilmiş olsa da, bu arayışlar refah azaltıcı etki yarattıklarından tepkiyle karşılanmıştır.

1980-1990 Yılları Arası Bireysel Emeklilik Sistemi

- 1980'li yıllara kadar genel olarak tek ayaklı sosyal güvenlik sistemleri uygulanmaya devam etmiştir.
- **1980 yılı sonrasında** toplumun çalışan bireylerine sosyal güvenlik sistemi kapsamında sunulan emeklilik hakkına ilaveten, sistemi tamamlayıcı nitelikte uygulanan **bireysel emeklilik sigortaları daha da önem kazanmıştır.**

- **1981 yılında Şili'nin** emeklilik sigortaları alanında yapmış olduğu köklü değişim, neo-liberal politikacı ve bürokratların tasarladığı, bütçe açıklarını azaltıcı ve *tüm alanlarda özel sektör uygulamalarını arttırıcı bir amaç taşımakla birlikte*, yerleşik sosyal devlet ve sosyal güvenlik uygulamalarını ve ilkelerini ortadan kaldıran bir girişim olmuştur.

- Bu girişim **sosyal güvenlik sisteminin özelleştirilmesi** olarak da anılmaktadır.
- Kısacası bu sistemler, emeklilerin büyük bir kısmını desteklemenin yanında, bütçe yükünün hafifletilmesi amacıyla devleti korumak için teşvik edilmiş ve organize edilmiştir.

- 1990'ların başından bu yana, sosyal güvence sağlama amacıyla bireysel emeklilik sistemlerinin gelişiminde **çeşitli uluslararası organizasyonlar, karşit görüşleriyle önemli rol üstlenmişlerdir.**
- Bir yanda; **ILO** ve **Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği** (International Social Security Association - ISSA), diğer yanda **Dünya Bankası** (World Bank - WB) ve **Uluslararası Para Fonu** (International Monetary Fund - IMF) konuya çeşitli öneriler geliştirmişlerdir.

- Küresel dünyanın yaşlanan nüfusu için finansal zorluklarla mücadele etmek amacıyla **Dünya Bankası** yaşlıları finansal anlamda rahatlatacak **çok ayaklı bir sistem tavsiye etmiştir.**

- Bu bakış açısı, tek ayaklı sosyal güvenlik sistemlerinde ülkelerin, sosyal güvenlik ihtiyacını karşılarken **gelirin yeniden dağılımını, sigorta ve tasarruf fonksiyonlarını bir arada gerçekleştiremeyecekleri fikrine** dayandırılmıştır.

- Dünya Bankasının **1994 yılında** yayınladığı “**Yaşlanma Krizinin Bertaraf Edilmesi**” (Averting the Old-Age Crisis: Policies to Protect the Old and Promote Growth) **adlı raporda**, önerilen sistemin ***ilk ayağı***, genel vergi gelirleriyle finanse edilen ve yaşlıların temel ihtiyaçlarını karşılama amacına yönelik sosyal güvenlik programlarıdır.

- Sistemi tamamlayan **ikinci ayak**, zorunluluk esasına dayanan, bireyleri genellikle gelirlerinin belirli oranlarında katkı yapmaya yönelten yani emeklilik zamanında kullanılmak üzere tasarruf etmeyi teşvik eden bir programı ifade etmektedir.
- **Üçüncü ayak** ise; ilk iki ayağı tamamlamak için bireylerin yaşamlarını ve ailelerini destekleyen, gönüllük esasına dayanan programlardan oluşmaktadır.

- Bu önerilerin ardından, **1990'lı yılların sonuna doğru**, sosyal güvenlik sistemi kapsamında yaşlılık riskine karşın sağlanan emeklilik hakkına ilaveten *özel (bireysel) emeklilik sistemleri teşvik edilmiştir.*
- Çünkü tek ayaklı kamu emeklilik sistemleri, primlerin ve aylıkların belirlenmesindeki yasal sınırlamalardan dolayı, “daha çok” prim ödeyerek “daha çok” sosyal güvenlik garantisi sağlamak isteyenlere cevap verememektedir.

- Kaldı ki; **1980 yılında Şili** tarafından uygulanan zorunlu özel/bireysel emeklilik sigortası hamlesini, **1992 yılında Peru**, (**1994 yılında Arjantin**) ve **1997 yılında Meksika** uygulamaları takip etmiştir.

1990 Sonrası Bireysel Emeklilik Sistemi

- Güney Amerika ülkelerinde yaşanan bu gelişmeler; 1990'lı yılların başından itibaren Avrupa ülkelerinde bir dizi yeni önlemin alınması ve emeklilik yaşının arttırılması, teşvikler vasıtasıyla zorunlu ya da gönüllü katılım esasına bağlı olan tamamlayıcı emeklilik planlarının kurulması gibi sonuçları doğurmuştur.

- Bu gelişmeleri takiben 2000'li yıllarda, Avrupa'da Hollanda, İsviçre, İsveç, Finlandiya, Danimarka, Birleşik Krallık, Polonya, Romanya, Macaristan ve Hırvatistan, Asya'da ise Kazakistan ve Tayland'da **BES ile ilgili ilk adımlar** atılmıştır.
- 1980'li yıllar itibariyle sosyal güvenlik sistemlerine ek olarak BES'i uygulayan ülke sayısı **5'in altında iken**, 2000'li yıllara gelindiğinde bu sayıda önemli artışlar yaşanmış ve 2010 yılında **35'in üzerinde** ülke sistemi uygulamaya karar vermiştir.

- Günümüze değin pek çok ülkenin sosyal güvenlik sistemine yeni reform nerileri getirilmiştir.
- Bunun nedeni **son yüzyılda sanayileşmiş ülkelerin pek çoğunda sosyal sigorta sistemi;** nüfusun yaşlanması, yoksulluk ve işsizlik gibi demografik ve ekonomik değişikliklerden dolayı **yapısal zorluklarla yüz yüze kalmış** olmasıdır.
- Bu ülkelerin emekli nüfusunda artış yaşamasının önemli sebebi, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki bebek doğurganlığında görülen artışlardır. Bu durum **“baby boom”** olarak adlandırılmıştır.

- İkinci Dünya savaşının tarihine dikkat edilirse (1939-1945), bu dönem sonrası doğan nesil **2000'li yıllarda yaklaşık 60-65 yaş aralığına** gelmiş sonuç olarak bunların birçoğu ya emekli olmuş ya da emeklilik istemiştir.
- **Çalışan nüfusun hızla yaşlanması, çalışma hayatının sonuna gelmiş** ancak yetersiz gelir kaynaklarıyla yaşamak zorunda kalmış bu kişilere yardımcı olan ve onlara kabul edilebilir bir yaşam standardı sunmak için kaynak sağlayan, aynı zamanda **onları teşvik eden bir sosyal sistemin tasarlanması önemli hale gelmiştir.**

- Buna bağlı olarak emeklilik sistemleri; **dağıtım esaslı emeklilik sistemlerinden, fon esaslı emeklilik sistemlerine doğru bir geçiş yaşamıştır.**
- Daha açık bir ifade ile emeklilik sistemleri; kamu tarafından sağlanan **tek basamaklı emeklilik sistemlerinden, çeşitli kamu veya özel kurumlar tarafından sağlanan çok basamaklı emeklilik sistemlerine doğru yönelmiştir.**

- **Günümüzde** emeklilik sistemleri Dünya Bankası'nın ilgili raporunda önerdiği **üçayaklı sisteme** paralel olarak işlemektedir.
- Devlet tarafından organize edilen ve katılımı zorunlu olan **birinci ayak emeklilik sistemi**, gelirin yeniden dağılımı ve sosyal devlet olma amacına yönelen, yani asgari yaşam standardını garanti etmeye çalışan bir sistemdir.

- Emeklilik sisteminin tamamlayıcısı olarak **ikinci ayakta**, *daha çok işverenlerin prim ödediği, katılımı zorunlu ya da gönüllü olan ve fonlama esasına dayanan sosyal güvenlik kurumları tarafından sağlanan emeklilik programları* yer almaktadır.
- **Son ayak emeklilik sistemi** *gönüllü katılımı öngören, birinci ve ikinci ayağın tamamlayıcısı olan, fonlama sistemine dayanan, tamamen özel sektör eliyle yürütülen ve sigortalıların kendi geleceklerini belirleme özelliğine sahip bir sigortalama yöntemidir.*

- Son ayak emeklilik sistemleri demografik açıdan sorunları giderici, dinamik bir mali yapı gerektiren, rekabetçi ve demografik açıdan güçlü bir sosyal güvenlik sistemine geçişi öngören **BES'in kendisidir.**

- Günümüzde ülkeler, genel olarak **sosyal güvenlik** kapsamında sunulan emeklilik hakkına katılımı; **zorunluluk** esasına, **bireysel tasarruflar** yoluyla fonlanan **emeklilik** sistemlerine katılımı ise **gönüllülük** esasına göre işletmektedirler.

- Ülkeler yaşlılık riskine karşı çok ayaklı yapılanmalarla, hem sosyal hem de özel sigortaları bir arada bulundurmaya önem vermektedirler.

- Ülke uygulamaları incelendiğinde görülmektedir ki; sosyal güvenlik kapsamında sunulan özel emeklilik uygulamaları, ülkelerin sosyo-ekonomik koşullarına ve siyasi tercihlerine göre isteğe bağlı ya da zorunluluk esasına dayalı olabilmektedir.

Bireysel Emeklilik Sisteminin Temel Hedefleri

Bireysel Emeklilik Sisteminin Sosyal Fonksiyonu

- Dengeli ve sağlıklı hayat seviyesinin sürdürülmesi,
 - sosyal barışta sürekliliğin sağlanmasına yönelik olarak **küresel tüketim düzeyinin korunması**,
 - mal ya da hizmet taleplerinde meydana gelen ani ve aşırı dalgalanmaların önlenmesi
- **BES'in sosyal amaçları** arasında yer almaktadır.

- Sosyal riskler nedeniyle bireylerin **gelir kaybı** yaşaması muhtemeldir.
- Gelir kaybının yaratmış olduğu **yoksulluğun ortadan kaldırılması sosyal barış için önem arz etmekteyken, toplumda barış ve huzurun sağlanması ise doğrudan aile fertlerinin huzuruna bağlanmaktadır.**
- Sosyal bir risk olan yaşlılığın ortaya çıkardığı gelir kaybının yarattığı aile içi parçalanmalar toplumsal bir huzursuzluğun esas nedenlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

- Bu durum toplumda sosyal yardım ve sosyal hizmet ihtiyacı doğururken, bu ihtiyacın karşılanmaması durumunda beşeri bir sermaye olan insanın sağlıklı ve eğitimsiz bir ortam içersine sürüklendiği görülür.
- BES'in en temel sosyal amacı ek sosyal güvenlik/gelir garantisi sağlamaktır.
- Çalışma dönemlerinde BES'e prim ödeyen bireylerin, emeklilik dönemlerinde ikinci bir emeklilik aylığına sahip olarak yeterli refah düzeyinde yaşamaya devam etmeleri sağlanır. Bu, **BES'in sosyal fonksiyonu**nu açıklamaktadır.

- Tüm sanayileşmiş ülkelerde **emeklilik ödenekleri**, emeklilik dönemlerinde elde edilen gelirler arasında önemli bir yer temsil eden, **çağdaş ve sosyal bir mekanizmanın doğal parçasıdır.**
- Yapılan bir çalışmaya göre; **emeklilik döneminde elde edilen gelirlerin %70'i** sosyal güvenlik sisteminden (yani birinci, ikinci ya da üçüncü ayak emeklilik sisteminden) sağlandığı ifade edilmektedir.

- Bu tespiti paralel olarak, günümüzde bireysel emeklilik ödenekleri, yaşlıların mali kaynakları içinde artarak devam eden önemli bir rolü üstlenmektedir.
- Bu açıdan **BES toplum üyelerine huzur getiren önemli bir araçtır.**

- Sağlıklı bir emeklilik sistemi aynı zamanda yaşlananların yoksullaşmasına engel olmaktadır.
- Yaşlı bireylerin bir kısmı nüfusun en savunmasız düşük gelir grupları arasında yer alır.
- ***Savunmasız kalan yaşlı bireylerin yoksulluk sınırı altında kalan gelir düzeyleri BES vasıtasıyla engellenecek ve tüketim düzeyleri bu dönemlerde de korunacaktır.***

- BES, **tasarrufu teşvik eden** önemli bir mekanizmadır.
- Sistemle, sermaye birikimi sağlanacak, düzenli aynı zamanda uzun vadeli tasarruflar arttırılacak, ekonomi; büyüme sürecine taşınacak, **artan tasarrufların yatırıma dönüştürülmesiyle** toplumda sosyal refah düzeyi artacak ve **sağlanan artışla bir önceki kuşağın daha yüksek gelir elde etmesi sağlanacaktır**.

- Bu gelişmeleri takiben, ülke ekonomilerindeki nitel (sayısal olmayan) (hayat standardını iyileştiren) değişimleri içeren ekonomik, sosyal, kültürel yapıların değiştirilmesi ve yenileştirilmesini ifade eden ekonomik kalkınmada da mesafe kat edilecektir.

Bireysel Emeklilik Sisteminin Sigorta Fonksiyonu

- **BES** sosyal açıdan hedeflediği amaçlar yanında, bireylere **sağladığı sigorta garantisi** nedeniyle bireylerin hayatında önemli bir yer tutmaktadır.

- Yaşlılık dönemlerinde gerçekleşmesi muhtemel, **önceden bilinmeyen ve yeterli tedbir alınamayan riskler** nedeniyle meydana gelen kayıpların karşılanma garantisi bireysel emekliliğe yönelik sigorta fonksiyonuna açıklık getirmektedir.
- Sigorta, kişiler ve işletmeler açısından önem taşıyan bir kurumdur.
- Bunun nedeni **sermayenin daha optimal kullanımını sağlamasıdır.**

- Eğer **sigorta** müessesesinin varlığı **olmasaydı**, bireyler ve işletmeler üstlenmek zorunda oldukları riskleri karşılamak için **geniş boyutlarda rezerv edilmiş fonların devamlılığını sağlamaları** ve korunmaları gerekecek, bu yüzden de **yeterli düzeyde üretim ve yatırıma yönelemeyeceklerdir**.

- Buna paralel olarak hayat sigortalarının bir türü olan **BES sayesinde bireyler, yaşlılık dönemleri için geniş boyutlarda rezerve edilmiş (ihtiyat fonunu ya da) fonları saklama zorunlulukları kalmayacaktır.**
- Dolayısıyla **gelirlerini/sermayelerini daha doğru yatırımlara yönlendirilmeleri** ya da tasarruf etmeleri sağlanacaktır.

- Diğer taraftan sigorta, sosyo-ekonomik çöküntü ve kayıpların önleyicisidir.
- Bireylerin karşılaşılabilecekleri benzer risklere karşı birleşmeleri ve tek başlarına taşıyamayacakları ekonomik çöküntüleri, çoğunluğa dağıtarak önlemeleri sigortanın temel hedefidir.
- Dolayısıyla sigortanın temeli, **risklerin dağıtılmasına** dayanmaktadır.

- BES'de yaşlılık d6nemleri için meydana gelecek risklerin sisteme katkı yapan çoğunluğa dağıtılarak bertaraf edilmesi (6rneğin finansman y6ntemine g6re, bug6n6n prim 6deyenlerinin mevcut emeklileri fonlanması) ve emeklilerin gelir d6zeylerinin korunması, sigorta fonksiyonunu açıklayan diğer bir husus olarak ifade edilebilir.

- Sigorta aynı zamanda **birey ya da kurumlara güven duygusu aşılayan önemli** bir fonksiyona sahiptir.
- Aynı şekilde BES sayesinde tanınan sigorta güvencesiyle, **yaşlılık dönemlerinde insanların güvenli bir yaşam sürmeleri** mümkün kılınmaktadır.

- Görüldüğü üzere BES'in sağladığı sigorta fonksiyonuyla; bireyleri risklere karşı koruyan dolayısıyla sosyal ve ekonomik çöküntüyü önleyen, kişilerin ellerinde bulunan harcanmayan gelirin bir kısmının veya işletmelerin sahip olduğu sermayenin daha etkin alanlara yönlendirilmesi mümkün bulunmaktadır.
- Ayrıca sistemin, insanlara kattığı güven duygusu önem taşımaktadır.

Bireysel Emeklilik Sisteminin Ekonomik Fonksiyonu

- Sosyal güvenlik sistemiyle birlikte sigorta sektörü, ülke ekonomileri için büyük önem arz etmektedir.
- Bunun temel nedeni, sigorta şirketlerince toplanan **primlerle yaratılan büyük miktardaki fonların yatırımlara çevrilerek** ekonomik açıdan önemli hedeflere varılabileceğidir.
- Haliyle bir sigorta kolu olan BES'in ekonomi üzerine bir takım etkileri olacağı açıktır.

- BES'in ekonomi üzerine etkileri hem **mikro** hem de **makro** açıdan ele alınarak açıklanabilir.
- Mikro ekonomik açıdan, zorunlu ya da gönüllü katılım esasına dayanmakta ve her kesimin katılımına açık tutulmakta olan BES'in, **kişilerin bireysel çıkar maksimizasyonunun gerçekleşmesine yardımcı olduğu** söylenebilir.
- Makro ekonomik açıdan ise BES vasıtasıyla, bireyler tasarrufa yönlendirilmekte ve bunu **bir alışkanlık olarak kazanmaları** hedeflenmektedir.

- Diğer taraftan bireylerin sisteme katılımı sayesinde oluşan fonlar;
 - istihdam düzeyini,
 - bütçe açıklarını,
 - sermaye piyasalarını etkilerken,
 - ekonomik büyümeyle birlikte gelir dağılımında adaletin sağlanması ve
 - tasarruf eğilimi ve de düzeyinin artmasına yönelik etkiler yaratmaktadır.

- Fonlarda biriken tasarruflar uzun vadeli nitelikleri nedeniyle **ulusal ekonomilere istikrar kazandırmakta, sermaye piyasalarında yatırım enstrümanları ve *türev ürünlerinin çeşitlenmesine yol açmakta,* fonların sürekli izlenebilir verimli yatırımlara yönlendirilmesi halinde ülke ekonomisinin gelişmesinde aktif rol oynamaktadırlar.**

Bireysel Emeklilik Sisteminin Ekonomik İstikrarı Sağlama Fonksiyonu

- Ekonomik istikrar, genel olarak bir ekonomideki temel değişkenlerin dengede olmasını ifade eder.
- Ekonomik istikrarla; milli ekonominin içinde bulunduğu duruma göre, enflasyon ya da deflasyon gibi çeşitli sorunlarla mücadele, işsizliğin önlenmesi, **fon yaratmak suretiyle dengeli bir kalkınma**nın sağlanması amaçlanmaktadır.

- Bu amaçla **BES**, ekonomiye uzun vadeli kaynak sağlayarak ekonomik **kalkınmaya katkıda bulunan alternatif bir yatırım aracı** olması açısından önem taşımaktadır.
- Çünkü kamu ya da özel ekonomik kesimlerin **yatırım için ihtiyaç duyduğu uzun vadeli kaynak bu sistemden** karşılanabilir.
- Bu ihtiyacın BES'den karşılanması halinde ekonomik istikrar sağlayıcı bir etkinin doğacağı açıktır.

- Modern toplumların temel amacı, üretilen **mal ve hizmet miktarının arttırılması** buna bağlı olarak ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanması yoluyla toplum refahının arttırılmasıdır.
- **Üretilen mal ve hizmet miktarında yaşanan artışlarsa, ekonomik büyüme** olarak tanımlanır.
- BES'den sağlanan uzun vadeli kaynaklar/tasarruflar yatırıma yönlendirildiğinde, üretim ve istihdamda artış sağlanmakta ve bu tasarruflar istikrarlı ekonomik büyümeyi destekleyen önemli bir kaynak haline gelmektedir.

- Bu fonlar tasarruf eğiliminde artış, **tüketim eğiliminde bir azalışa** sebep olabilir.
- Tüketimin azalmasıyla artan tasarruf hacmi, **talep fazlalığına bağlı enflasyon gibi istikrarsızlıkların** kontrol altında tutulmasına yardımcı olurken, diğer taraftan ülkeler; sistemde biriken fonları daha çok yerel para cinsinden tutmaları halinde **ulusal para birimine olan güvenin pekişmesini** sağlarlar.

- Diğer taraftan ekonomik istikrarın göstergelerinden bir diğeri **işsizliğin giderilmesi** başka bir deyişle istihdamın arttırılmasıdır.
- Emeklilik güvencesi sağlayan sistem içerisinde yeni ancak gelişme potansiyeli yüksek bir sektör olan BES sayesinde yaratılan tasarruflar **reel sektöre kaynak yaratarak istihdamı** dolaylı olarak **artırmasının** yanında doğrudan istihdam imkânı da **yaratmaktadır**.
- Ancak bu süreçte etkinliğin ve istihdamın arttırılması, sisteme katılanların sayısına ve katkı miktarına bağlı olmaktadır.

- Doğrudan olumlu etki sektörel bazda gerçekleşmektedir.
- Bireysel emekliliğe yönelik faaliyetlerin gerçekleştiği sektörün her geçen gün büyümesi, bu sektörde istihdam edilecek iş gücünün artmasına neden olur ki, bu etki istihdamın doğrudan artmasına imkân tanımaktadır.
- Dolaylı istihdam artışı ise yukarıda da açıklandığı üzere kullanılan uzun vadeli bireysel emeklilik fonlarının neden olduğu üretim artışından kaynaklanmaktadır.

Bireysel Emeklilik Sisteminin Gelir Dağılımında Adaleti Sağlama Fonksiyonu

- Gelir dağılımı, bir ekonomide, **milli gelirin çeşitli gelir grupları arasındaki dağılımını ifade eder.**
- Gelir dağılımında adaletin sağlanması, ekonomik açıdan **ekstra fiskal amaçlar** arasında yer almaktadır.

- Gelir dağılımında adaleti sağlama görevi genellikle **kamu ekonomik kesimin temel hedeflerinden** biridir.
- Bunun nedeni; **devletin müdahalesi olmaksızın gelirden adil dağılımın sağlanmasının çoğu kez mümkün olmayacağı** düşüncesidir.

- Devlet; **vergi, kamu harcamaları ve bütçe vasıtasıyla** gelir dağılımına müdahale etmekte ve adaletin sağlanması amacıyla yönelik olarak politikalar uygulamaktadır.
- Sağlanan **gelir ve servet dağılımındaki adalet, sosyal adaletsizliği giderme yönünden önemli bir işleve** sahiptir.
- Gelir dağılımında adaleti sağlayan önemli müesseselerden biri sosyal güvenlik sistemi kapsamında sunulan zorunlu ya da gönüllü katılıma tabi **emeklilik desteğiyle, sosyal yardım ve sosyal hizmet müesseseleridir.**

- Sağlam bir emeklilik sistemi modern toplumun vazgeçilmez bir parçasıdır.
- Belirsizliklere karşı bireylere yaşamlarının geri kalan dönemlerinde sigorta sağlayan, hem kuşaklar arası hem de ömür süresi bağlamında gelir dağılımında adaleti koruyan önemli bir sistem olarak ortaya çıkmaktadır.
- Sosyal güvenliğin yarattığı bu etki, hem kamu sosyal güvenlik hem de bireysel emeklilik sistemleri için ayrı ayrı ele alınarak açıklanabilir.

- Kamu sosyal güvenlik sisteminde; fakirlik ve muhtaçlık problemlerinin ortadan kaldırılması amacıyla, **tehlikeye uğramayandan uğrayana, yüksek gelir grubunda yer alanlardan daha düşük gelir gruplarında yer alanlara, çalışan ve gelir sahibi olanlardan çalışmayan ve muhtaç durumda olanlara doğru bir gelir akımının gerçekleşmesi arzu edilir.**

- Bu etki genellikle devlet tarafından karşılıksız olarak sunulan sosyal güvenlik hizmetlerinin sağlanması sırasında ortaya çıkmakta ve **düşük gelir gruplarına yönelik transferler** olarak gerçekleşmektedir.

- Maliye dilinde bu desteklere sosyal transferler adı verilir.
- Devlet tarafından sunulan bu tür sosyal güvenlik hizmetleri, **vergi ve benzeri gelirlerle finanse edildiği** düşünöldüğünde, yüksek gelire sahip mükellefler tarafından ödenen vergi ve benzeri yükümlölüklerden sağlanan kamu gelirleri, düşük gelire sahip bireylere transfer edilmesi ile **gelir düzeyleri arasındaki farklılığın giderilmesi hedeflenmektedir.**

- BES'in gelir dağılımındaki adaletsizliği giderici etkisi, kamu borçlarının hangi kaynaktan elde edildiği ile ilişkilidir.
- Devletin, banka ya da diğer finans kuruluşlarından borçlanması yerine, **BES'de biriken fonlardan kaynak sağlaması**, BES'e katılan gelir düzeyi düşük **bireylere faiz ve benzeri adlarla gelir sağlanmasına** neden olacaktır.
- Yani BES, fon ihtiyacı olan yüksek gelir grubunda yer alanlardan, fonlardan faiz geliri elde eden düşük gelir grubunda yer alanlara doğru **gelir akışına neden olduğu** söylenebilir.

Bireysel Emeklilik Sisteminin Finansal Piyasaları Düzenleme Fonksiyonu

- Finansal piyasalar, **kısa, orta ve uzun vadeli fon arz edenlerle fon talep edenlerin bulunduğu piyasalar** olarak tanımlanabilir.
- Arz edilen fonun vadesine göre finansal piyasalar, **para ve sermaye piyasası** şeklinde *ikili ayrıma* tabi tutulabilir.
- **Kısa vadeli fonların arz ve talep edildiği piyasa para piyasası, orta ve uzun vadeli fonların arz ve talep edildiği piyasalar ise sermaye piyasalarıdır.**

- Ekonomik açıdan önemli bir göreve sahip olan finansal piyasalarda **bireyler, kurumlar ya da kuruluşlar tüketmedikleri geliri, fon ihtiyacı olanlara aktarmaları durumunda yeni yatırımların önündeki** sermaye ihtiyacına yönelik **engeli kaldırılmış olacaktır.**

- Finansal piyasaların etkinleşmesi ve derinleşmesiyle özel sektörün ihtiyaç duyduğu finansmana yönelik imkânların artması, riskin dağıtılmasına katkıda bulunup, **uzun vadedeyse yüksek getirili projelere finansman sağlayarak** ekonomik büyüme üzerinde uyarıcı etki yapmaktadır.
- Aynı zamanda bu durum ekonomide etkinlik ve verimlilik sağlayacaktır.

- Gelişmiş ülkelerin pek çoğunda sosyal güvenlik sisteminden sağlanan fonlar ile tamamlayıcı uzun vadeli hesaplarda biriken aynı zamanda ekonomik kalkınma sürecinde yararlanan fonlar, hayati bir öneme sahiptir ve gün geçtikçe önem kazanmaktadır.
- Bunun nedeni **BES aracılığıyla sağlanan tasarrufların** finansal sistemin derinleşmesine ve gelişmesine katkıda bulunacak **fon birikimini sağlamasıdır.**

- Bireysel emeklilik fonlarında biriken tasarrufların finansal piyasalardan **sermaye piyasalarına olan etkileşimi ve etkisi,**
- *Demir ve Yavuz tarafından şu şekilde açıklanmıştır:*

- *“Emeklilik fonlarının uygulamaya alınmasının, bir ülkedeki sermaye piyasası üzerindeki en önemli etkisi, kaynak tahsisinin optimizasyonu alanında görülmektedir. Hesap sahiplerinin tasarruflarının belirli şartlar altında bir emeklilik şirketinden diğerine transfer edebildiği serbest rekabet ortamında, Pazar paylarını genişletmek isteyen şirketler en iyi risk/getiri kombinasyonunu taşıyan finansal alanlara yönelmektedir. Mevcut risk şartları altında getiri maksimizasyonunu sağlamayı hedefleyen bu çabalar sonucunda, atıl alanlardaki plasmanların gelişmeye açık sektörlerle, büyüme potansiyeline sahip şirketlere ve uzun vadede karlılığı yüksek projelere yönelmesi, hem fon arz eden emeklilik fonlarının hem de fon gereksinimi duyan kesimlerin elde ettiği faydayı arttırmaktadır.”*

Bireysel Emeklilik Sisteminin Tasarruf Fonksiyonu

- Üretilen mal ve hizmetlerin, iktisadi isteklerin karşılanmasında doğrudan doğruya kullanılmasına tüketim adı verilmektedir.
- Bu bağlamda, bugünün tüketim miktarı gelecekteki tüketim miktarını etkileyecek önemli bir göstergedir.

- Yani gelecekteki tüketimin arttırılması için **bugünkü tüketilecek miktarın azaltılması gerekecektir.**
- Buradan *tüketilmeyen kısma* yani **tasarrufa** ulaşılmaktadır.
- **Tasarruf**, belirli bir dönemde elde edilen gelirin tüketilmeyen kısmına verilen addır.

- Bir başka tanımda ise tasarruf, harcanabilir gelirin tüketilmeyen kısmı şeklinde tanımlanmıştır.
- Gelirin harcanmayan kısmı olan **tasarruf**; sosyal güvenlik sistemi kapsamında, risklerin doğurduğu zararlardan korunmak için iradi ya da gayri iradi olarak yapılan ve risklere karşı mücadele değerini kaybetmeyen bir araç olarak tanımlanmaktadır.

- Dolayısıyla gelecekte daha yüksek bir yaşam standardı sağlamak amacıyla, **bugünkü tüketimden vazgeçerek** daha yüksek bir gelir elde etme arzusunu karşılamak, **BES'in tasarruf fonksiyonunu açıklamaktadır.**
- BES'in tasarruf fonksiyonu, makro ekonomik amaçlar yanında sistemin mikro ekonomik amaçlarını da yansıtmaktadır.

- BES'in mikro ekonomik hedefleri, bireyleri **çıkar maksimizasyonu** ile birlikte tasarruf etmeye yönlendirmesi ve bireylerin tasarruf alışkanlığının geliştirilmesidir.
- **Makro ekonomik hedeflere** ise, tasarruf edilen birikimlerin oluşturduğu fonların verimli alanlara kanalize edilmesiyle ulaşılır.
- **Aksi taktirde bu fonların atıl nakit şekilde kalması ya da güvenli likit veya düşük faizli menkul yatırım olması halinde, ekonomik açıdan etkisiz kullanımla karşı karşıya kalınır.**

- Oysa bu fonların, serbest dolaşımına izin verilmesi ve çok daha büyük bir sermaye verimliliği ile sonuçlanan daha üretken bir takipçilikle birlikte, yatırımlara kaynak olması sağlanabilir.
- Özellikle fonlama tekniği ile finanse edilen emeklilik sistemleri sayesinde biriken fonların ülke ekonomisinin kalkınmasına yardımcı olması yanında bu fonların verimli yatırımlara kanalize edilmeleriyle milli ekonominin gelişmesine ve hayat standardında artışa neden olduğu söylenebilir.

- BES, sermaye birikimine de katkıda bulunmaktadır.
- Sermaye birikimi, mevcut harcanabilir gelirin bir kısmının tasarruf edilerek gelecekteki üretim ve geliri arttırmak amacıyla yatırıma dönüştürülmesi olayıdır.
- Sermaye birikimi yeni kaynakların oluşmasına veya var olan kaynakların veriminin artırılmasına katkıda bulunan önemli bir belirleyicidir.

Bireysel Emeklilik Sisteminin Bütçe Açıklarını Kapama Fonksiyonu

- Dünyada emeklilik sistemlerinin çoğunluğunun sosyal sigorta, özel emeklilik planları ve bireysel emeklilik planlarıyla (Bireysel Emeklilik Planı - BEP) sağlandığı daha önceki bölümlerde ifade edilmişti.
- Bunlardan sosyal güvenlik sisteminin sorunlarla yüz yüze kaldığı, dikkat edilmesi gereken önemli bir gerçektir

- Günümeze değin dünya nüfusunda yaşanan demografik değişikliklere paralel olarak, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede **kamu sosyal güvenlik sisteminin bütçe üzerindeki yükü artmıştır.**

- Emeklilik aylıklarındaki artışlar ve emeklilerin yaşam sürelerinin uzaması bu yüzyıl boyunca bazı durumlarda sürdürülemez refah sistemlerine sebep olacağı savunulmuştur.
- Birçok kurum ve akademisyen, artan yaşam süresinin neden olduğu yaşlanma süreci ve düşük doğurganlık oranlarının, uzun vadede, dağıtım sistemine dayalı kamu emeklilik sistemini sürdürülemez hale getirdiğini iddia etmiştir.

- Yaşlanan nüfus ve sosyal güvenlik sisteminde baş gösteren iflasla yüz yüze kalındığında (yani bütçeye yük getiren sosyal güvenlik sistemleri nedeniyle), dünya genelinde ülkeler, emeklilik sistemlerinin nasıl reform edileceği ile ilgili sorulara cevap aramaya başlamıştır.
- Bu durum ülkeleri, aşamalı (çok ayaklı) sosyal güvenlik sistemlerinin uygulanmasına yönlendirmiştir.

- Özellikle bu yöneliş, finansmanı fonlama yöntemiyle çalışan üçüncü basamak zorunlu ya da gönüllü emeklilik sistemine doğru gerçekleşmiştir.
- Böylelikle **sorun, fonlama sistemiyle çalışan bireysel emeklilik sistemlerinin teşvik edilmesiyle çözülmeye çalışılmıştır.**

- Devlet tarafından sunulan bir hizmet olarak birinci ve ikinci basamak sosyal güvenlik sistemleri genel olarak bütçe vasıtasıyla finanse edilmektedir.
- Dolayısıyla sunulan bu tür kamu hizmetleri **bütçe üzerine bir mali yük getirmektedir.**

- Yani sosyal yardım ve hizmet harcamalarındaki artış genel anlamda kamu giderlerinde de artışa neden olmaktadır.
- Kamu gelirlerinin yeterli düzeyde olmaması halinde bu tür kamu giderleri bütçe açıklarının temel sebebi olarak görülmektedir.

- Sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak tüm dünyada önemli bir rol üstlenen BES'in yaygınlaşması sonucunda sosyal güvenliğin kapsamı genişlemiştir.
- Bu durum devletin rolünün daralması sonucunu doğurur ki; bu daralma **kamunun yükünün azalmasıyla sonuçlanmaktadır.**

- Dağıtım yerine fonlama yöntemi ile finanse edilen BES sayesinde, devlet bütçesi üzerinde önemli bir yük olan sosyal sigorta yerine, **fon ihtiyacının sisteme katılanlarca karşılanmasıyla işleyen sistem sayesinde bütçe açıklarının kapatılması amacına ulaşılmış** olacaktır.